

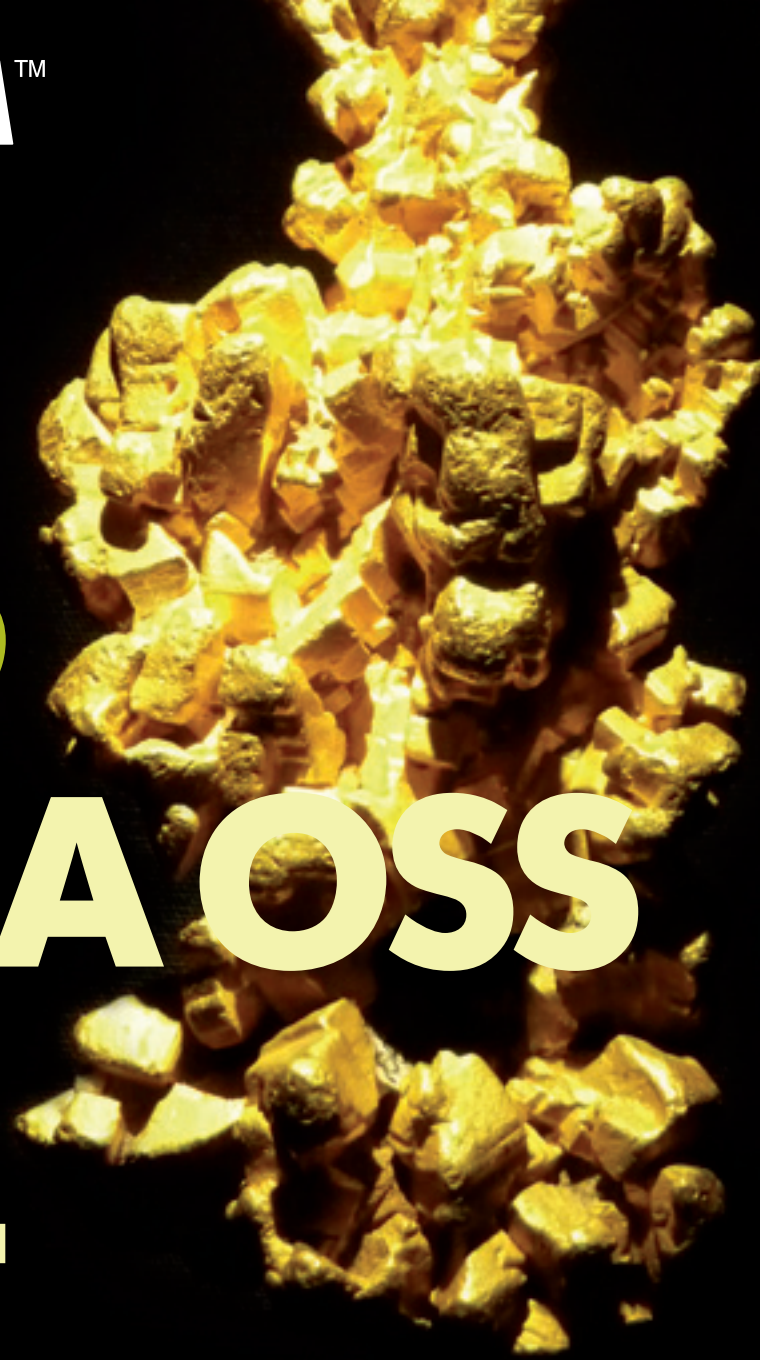
TEATERCENTRUM™

UTSPEL

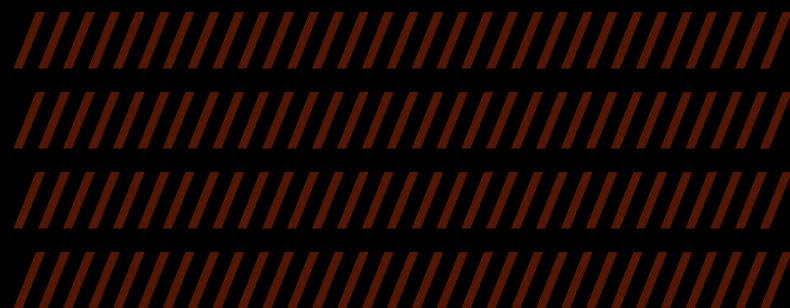
#3/2009

UTNYTTJA OSS

**BARA,
GÖR DET**

**TEATERCENTRUM - EN GULDGRUVA SOM
LÄNGTAR EFTER DYNAMIT/VI ÄLSKAR DETTA
LAND/NINA BJÖRBY: DET SOM FÅR HOPPET
ATT SPIRA**

TEATERCENTRUM – EN GULDGRUVA SOM LÄNGTAR

NÄR KULTURSVERIGE NU SKA BÖRJA REGIONALISERAS ÄR TEATERCENTRUM REDAN KLARA FÖR NÄSTA STEG. ETT RESURSCENTRUM I VARJE REGION FÖR FÖRMEDELING AV SCENKONST, DET ÄR VAD SOM ERBJUDS.

Teatercentrum är ett sammanhängande nät av höghalt kreativitet som förgrenar sig över hela landet. Organisationen sitter på en guldgruva, en fyndighet som idag omfattar 70 producerande ensembler. Om dessa teaterhus staplades på varandra, skulle vi få en skyskrapa som kunde tävla med de högsta i New York. Vad skulle det kosta att försäkra ett sådant komplex? Skulle det överhuvudtaget gå att sätta en prislapp på det samlade konstnärliga värdet? Och för att nu fortsätta i världens kulturella huvudstad: hela Broadway omfattar bara 39 teatrar. Teatercentrum har nästan dubbelt upp.

Frågan är hur denna enorma rikedom tas till vara? Eller för att vara mera precis: hur blir Teatercentrum som organisation egentligen utnyttjad?

Fyrtio år av förmedling

Ända sedan organisationen bildades 1969 har huvuduppgiften varit klar. Teatercentrum ska vara en förmedlare för sina medlemmar. Det har exempelvis varit viktigt att förmedla till politiker och andra beslutsfattare vad fria teatrar tycker i kulturpolitiska frågor. Men det har också funnits behov av rent säljande funktioner. Under vissa perioder har det sistnämnda fått Teatercentrums kansli att likna ett bokningskontor. Andra epoker har haft fokus på att förmedla övergripande information och att arrangera säljmässor och festivaler, där teatrar kunna visa upp sina pjäser för intresserade köpare. Syftet har alltid varit detsamma: att stärka medlemmarna på arbetsmarknaden.

Under de senaste åren har förmedlingsarbetet fått förnyad kraft, tack vare den regionalisering som Teatercentrum genomgått. För tio år sedan fanns bara ett nationellt kansli i Stockholm, som skulle fungera som resurs för alla anslutna teatrar i hela landet. Det är inte svårt att räkna ut att den centrallösningen hade sina begränsningar. För att kunna vara en effektiv förmedlare måste man ibland vara nära medlemmarna i deras vardag. Kontakter mellan arrangörer och teatrar måste skapas där människorna faktiskt befinner sig. Därför inleddes 2001 en målmedveten utbyggnad av regionala kontor, ett arbete som idag är slutfört. Nu har Teatercentrum resurskontor i sin västra, södra, östra, och norra region. Organisationens gyllene nätverk har aldrig haft bättre förutsättningar än idag.

Därför anser Teatercentrum att det är dags att ta nästa steg. Siktet är nu inställt på att uppgradera de fyra regionala kontoren till fullt utvecklade förmedlingsresurser.

– Vi har knackat fram gruvgångarna, säger Teatercentrums ordförande Nina Björby. Nu vill vi ta in dynamiten.

De stora dragen

Så här sammanfattar Nina Björby det nya steget i Teatercentrums utveckling:

– Scenkonstsverige står inför en mycket spännande framtid, med regionalisering,

decentralisering av statliga medel och ökad satsning på produktion av teater i hela landet. Det som nu måste till är en hållbar lösning för förmedling och distribution till publiken. Med tanke på Teatercentrums historia och att vi genom våra medlemmar är vana vid att såväl producera och arrangera, som att turnera och hålla i arrangörskontakter, borde det naturliga steget nu vara att även få mandatet fullt ut. Teatercentrum – med rätt att förmedla!

När Teatercentrum byggde upp sina regionala kontor var det viktigt att vara igenkännlig, och samtidigt ta hänsyn till den aktuella regionens specifika behov och förutsättningar. Den erfarenheten tar organisationen med sig när den nu erbjuder sina regionala förmedlingsresurser. Teatercentrum ska ställa sina erfarenheter och sina tjänster till förfogande. Och samtidigt ta hänsyn till de regionala förutsättningarna, så att den utveckling som erbjuds sker i bästa möjliga samverkan med andra aktörer på området.

Vad ska då ett regionalt resurscentrum för förmedling av scenkonst innehålla? Teatercentrum tänker sig en rad olika verksamhetsområden.

1. *Mötesplatser.* Teatercentrum har i över 40 år arrangerat både utbudsdagar och festivaler. Ibland i helt egen regi. Ibland tillsammans med andra. Denna inrotade vana kommer väl till pass om man vill utveckla arrangemang där teatrar ska visa upp sig för arrangörer och bransch. Redan nu finns Teatercentrum som medarrangör i regionala teaterdagar och festivaler. Utbyggda resurscentra för förmedling av scenkonst skulle kunna utveckla dessa mötesplatser. Det har för övrigt redan börjat ske, i form av skraddarsydda mässor med särskild inriktning, exempelvis på temat tillgänglighet eller gentemot skolans värld inom ramen för Skapande Skola.

2. *Turnéläggning.* Teater på turné torde vara de fria teatrarnas starkaste gren. Teatercentrums medlemmar finns i alla landsändar och turnerar i hela Sverige. Det de inte känner till om mobil scenkonst är inte värt att veta. All denna kompetens vill Teatercentrum nu lägga in i sina regionala resurscentra. Organisationens upparbetade arrangörskontakter, vanan att organisera, och närheten till de producerande teatrar, allt detta ska samverka till en smidig och effektiv turnéhandläggning. Där det lämpar sig ska de senaste webbblösningsarna på området användas, så att information är tillgänglig och logistik möjlig, var man än befinner sig.

3. *Information.* Teater är en levande konstform, som oftast kräver ett möte i tid och rum. Det är svårt att få en rättvis bild av en föreställning, som man inte fått chansen att se i verkligheten. Detta

**TEATERC
- MED R
FÖRM**

REFTER DYNAMIT

hindrar inte att modern teknik kan täcka upp och komplettera på alla de områden som är möjliga. Teatercentrums regionala resurscentra ska vara banker där all tänkbar information kring turnerande föreställningar ska finnas för den intresserade arrangören. Sakliga pjäsbeskrivningar och tekniska listor, kompletterade med bilder, videofilmer och recensioner. Via informationen i våra resurscentra ska man komma så nära den verkliga föreställningen som det bara är möjligt.

4. *Samverkan*. Sist men inte minst ska Teatercentrums fyra regionala förmedlingskontor vara väl förankrade i sina respektive regioner. All samverkan med lokala och regionala aktörer på scenkonstområdet ska uppmuntras och

utvecklas. Goda samarbeten och effektiv fördelning av ansvar ska ge en förmedlingsverksamhet som hushåller med resurserna, men som är generös på alla andra vis.

Detta är i korta drag hur Teatercentrum tänker sig

att de nya regionala förmedlingskontoren ska fungera. Det som återstår för att dessa basfunktioner ska komma på plats är egentligen bara tid och pengar.

– Exakt hur vi ska bygga en framtida struktur och organisation är för tidigt att säga. Det viktiga nu är att Teatercentrum dels får mandatet att börja med en kartläggning och förprojektering under 2010, dels att vi får medel och resurser att genomföra det. Givetvis i dialog och diskussion med andra organisationer och aktörer, säger Nina Björby.

Två detaljer

Det som hittills har skissats upp är som sagt de bottenplattor som en ny förmedlingsverksamhet ska bygga på. Men för att ge en bild av de utvecklingsmöjligheter som de nya resurskontoren kan erbjuda, har Teatercentrum redan nu tänkt vidare kring två strategiska områden.

Det första gäller regeringens satsning på Skapande Skola. Det är ett projekt som kommer att fördubblas 2010, så att det förutom högstadiet även omfattar årskurs 4-6. Det är ingen vågad gissning att Skapande Skola inom kort kommer att vara en angelägenhet för hela grundskolan. Behovet av information, rådgivning och förmedling kring Skapande Skola kommer därmed att öka dramatiskt. Detta blir en delikat uppgift för Teatercentrums nya regionala resurscentra.

Hit ska lärare och rektorer kunna höra av sig för att få tips och idéer kring hur ett meningsfullt Skapande Skola-arbete kan se ut. Teatercentrum ska ha de goda exemplen som inspirerar, men ska också bygga upp en nationell bank av konkreta program som står klara att förmedla. Och på motsvarande vis

ska Teatercentrum kunna hjälpa och stötta teatrar som vill närma sig skolans värld. Hur hittar man fram till ett samarbete som är värdefullt för båda parter? Ska skådespelarna vara konstnärer eller pedagoger? Hur åstadkommer man långsiktighet? De regionala förmedlingskontoren ska också skapa mässor och festivaler kring Skapande Skola, något som redan finns på plats i organisationens östra region.

Den andra detaljen som Teatercentrum vill lyfta fram är förmedling av särskilda program till nya målgrupper. Kunskaper kring grupp kreativitet och alternativa ledarskap är exempel på kompetenser som finns hos Teatercentrums medlemmar, men som sällan når utanför teaternas väggar. Det kan också vara värt att utveckla teaterliknande program som inte är traditionella föreställningar. Till exempel att förmedla kurser i improvisation eller enkla skådespelarbesök. Tänkbara köpare kan finnas i näringslivet, men också hos organisationer och i offentlig förvaltning.

Dessa två exempel aktualiserar ytterligare en funktion hos Teatercentrums planerade resurscentra. Det gäller behovet av kompetensutveckling, båda för de egna medlemmarna och för utomstående. I exemplen med Skapande Skola och breddningen mot nya målgrupper kan det i ett första steg finnas behov av ny kunskap, både hos producenter och hos mottagare. Redan idag ingår Teatercentrums regionala verksamheter i olika samverkansprojekt kring kompetensutveckling. Projekt Trappan i Västra Götaland och Kulturkraft Syd i Skåne är två exempel. Det är bara att bygga vidare.

Förebilder

Som nämndes i inledningen ser Teatercentrum de nya regionala förmedlingsresurserna som en naturlig utveckling av det kärnuppdrag som organisationen haft sedan starten. Den regionalisering som Teatercentrum genomgått på senare år har därtill skapat den organisatoriska grunden. Men det har naturligtvis också kommit inspiration utifrån. Det är framför allt två geografiska områden som satt extra fart på förmedlingsidéerna: Norge och Skåne.

Låt oss börja med grannarna i väster. Teatercentrums systemorganisation i Norge heter Danse- og teatersentrum (DTS). Redan 1994 inrättade DTS en särskild förmedlingsverksamhet som heter Scenekunstbruket. Den avdelningen blev med tiden så stor – särskilt sedan Scenekunstbruket fått förtroendet att förmedla all scenkonst inom den kulturelle skolesekken – att man 2009 bildade ett eget bolag, som ägs av DTS men som agerar helt självständigt. År 2008 förmedlade Scenekunstbruket 2 649 föreställningar

till sammanlagt 243 159 åskådare. Att en organisation för fri scenkonst har detta förtroende och utför sitt uppdrag så professionellt, är en stor inspiration för svenska Teatercentrum.

Och så till Skåne. Den regionala omvandling som Teatercentrum genomgått, har föregripit den större regionalisering som hela Kultursverige nu står inför. Den så kallade portföljmodellen, där landets regioner och landsting efter dialog med staten ska ta över ansvaret för det regionala kulturlivet, står för dörren. Ett första steg mot portföljer är de avsiktsförklaringar som Statens Kulturråd börjat göra med vissa landsting och regioner, bland annat med just Region Skåne.

Och här kan Teatercentrum glädjas åt hur skåningarna, till skillnad från de andra regioner och landsting som blivit klara, betonar det fria kulturlivet i allmänhet och den fria scenkonsten i synnerhet. Helt i linje med Teatercentrums idé beskriver den skånska avsiktsförklaringen ett resurscentrum för den fria scenkonsten, som ska "bli ett stöd för infrastrukturen med kontor, repetitionslokaler, scen, teknikpool, marknadsavdelning och ekonomisk kompetens". Teatercentrum kan bara tacka och buga och hoppas att andra landsting och regioner läser och begrundar.

Just skillnaden mellan Skåne och de andra regioner och landsting som blivit klara med sina avsiktsförklaringar väcker en del frågor. Hur kommer det sig att det ser så olika ut när det gäller det fria kulturlivet?

Frågan är viktig för Teatercentrum eftersom en regional uppgradering till fullt utbyggda förmedlingsverksamheter naturligtvis måste kopplas ihop med den regionala omvandling som portföljerna kommer att medföra. Utspel ställer frågan till Anita Jonsson på Statens Kulturråd: har ni en strategi när det gäller hur det fria kulturlivet ska komma in i förhandlingarna med regionerna och landstingen?

– Avsiktsförklaringarna är egentligen bara ett inledande steg, som senare ska följas av mera formella överläggningar och överenskommelser, det som brukar kallas

portföljmodellen. Och då kommer vi att vara mycket tydligare med vad staten tycker är viktigt när det gäller den fria kultursektorn. Den måste absolut in i diskussionen. Alla landsting och regioner ska göras uppmärksamma på det fria kulturlivets betydelse, säger Anita Jonsson.

En intressant detalj i sammanhanget är att anslagen till de fria teatrar ska ligga kvar i en central statlig pott, utanför portföljerna. Hur ska förhandlingarna föras kring dessa pengar som inte ligger på bordet?

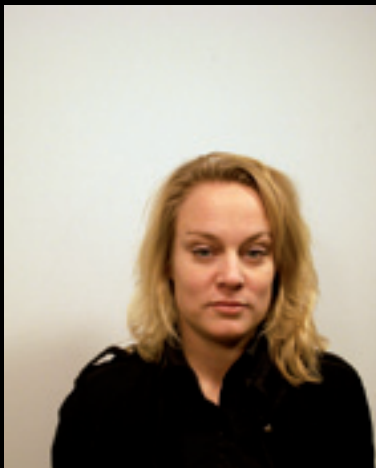
– Det är en svår fråga att svara på eftersom vi ännu inte vet hur dessa samtal ska gå till. Men jag tror att det blir nödvändigt att prata om helheten. Den nyligen tillsatta utredningen under ledning av Chris Heister, som ska vara klar i mitten av februari, kommer säkert också att beröra denna fråga. Den fria sektorn kommer att finnas med i diskussionerna med regionerna även om det bara är institutionerna som formellt hanteras inom den nya samverkansmodellen. Och jag tror att staten kommer att sätta press på landstingen och regionerna så att det blir mer pengar till de fria. Sedan måste själva besluten tas var för sig. Det är också viktigt att Kulturrådets referensgrupp kommer in i bilden. Men som sagt, hur allt detta ska samordnas har vi inte riktigt kläckt ännu, säger Anita Jonsson.

Ta oss i bruk

Då var det klart. Teatercentrum har härmed presenterat sitt gyllene erbjudande. I dagarna görs även en formell framställan till staten, där Teatercentrum dels ber om förtroendet och dels ansöker om de nödvändiga resurserna.

– Med de erfarenheter man har i Norge och i Skåne, är jag övertygad om att detta är rätt väg att gå och vi behöver inte heller börja från noll, säger Teatercentrums ordförande Nina Björby. Kulturpropositionen föreslår även ökade medel till centrumbildningarna, där Teatercentrum ingår, vilket ytterligare stärker det hela. Våra regionala kontor finns på plats, våra medlemsteatrar producerar och spelar teater, arrangörer och publik väntar i salongerna. Så: utnyttja oss bara, gör det.

NINA BJÖRBY: DET SOM FÅR HOPPET ATT SPIRA

Kulturutredningen kom, såg och ... diskuterades livligt. Det hördes inte många positiva ord, och förväntningarna på kulturpropositionen blev nog därefter. En i backspegeln förmodligen lysande utgångspunkt för en törstande bransch och sittande regering.

För när propositionen kom var de kritiska rösterna ganska få. Att den dessutom är ovanligt välskriven gör väl sitt till. Men faktum kvarstår att inga jättelika höjningar utlovas, inga omvälvande sammanslagningar görs, och för de enskilda konstnärerna är villkoren i princip oförändrade, tyvärr. Och går man in på detaljer så tycker jag personligen att ett kultiverat land som Sverige faktiskt ska kunna ge ett fåtal människor konstnärlig. Och att såväl Rikskonserter som kulturtidskrifter fyller en rättmätig funktion. Det som finns kvar, och som kan bli något av ett paradigmskifte inom kulturområdet, är en fortsatt decentralisering av statliga medel, den så kallade portföljmodellen.

För oss som verkar på det fria scenkonstområdet blir det ännu en väntan. Någon gång i framtiden, med ett val emellan, blir det eventuellt en liten höjning. Vad utfallet blir för de fria teatrar är ovisst.

Däremot får posten för centrumbildningar, där Teatercentrum ingår, en höjning redan nästa år om inget oförutsett inträffar. Så här skriver man: "Enligt Statens kulturråds utvärdering av verksamheterna har centumbildningarnas insatser inneburit nya vägar att vidga arbetsmarknaden för kulturskapare, t.ex. genom samarbeten med regionala institutioner och

näringsliv. Genom kombinationen av bredd och spets inom konstarterna har centumbildningarna särskilda möjligheter för att skapa nya arbetstillfällen inom respektive område. Regeringen bedömer att en resursförstärkning till centumbildningarna både kan leda till en ökad sysselsättning bland kulturskapare samtidigt som dynamiken på denna del av arbetsmarknaden stärks."

"Tid för kultur" – namnet på kulturpropositionen – andas att vi lever i en ny tid som behöver en ny kulturpolitik. Förhoppningsvis ligger det nya inte så långt bort, varken i tid eller rum, med rejäla anslagsökningar och med vårt grannland Norge som föregångsmodell. Här har det både skett en kraftig resursförstärkning och nya satsningar med "Kulturlyftet/löftet" och "Skolesekken". Sådan inspiration behövs, inte minst i tider av ekonomisk kris då antalet arbetslösa kulturutövare ökar. Men även utdraget ovan ur kulturpropositionen får hoppet att spira, hoppet att få ökade möjligheter att verka för det fria teaterlivet. Vi vill därför gå från ord till handling, så att vi som organisation verkligen fullt ut blir utnyttjade. Då kan vi också göra kulturen till såväl en valfråga som en större utgiftspost i den proposition som till syvende och sist sätter våra ramar och villkor: budgetpropositionen.

Nina Björby
Ordförande i
Teatercentrum

VI ÄLSKAR // // // // DETTA LAND // //

FEM FRÅGOR, RÄTT NER I RYGGAN

Utspel ställer fem frågor till Ådne Sekkelsten på Norsk scenekunstbruk, som är en viktig förebild för svenska Teatercentrum. Organisationen är sprungen ur den norska frigrupsrörelsen, och har idag förtroendet att förmedla scenkonst i hela landet inom ramen för Den kulturelle skolesekken. Vi börjar väl där:

Vad har Den kulturelle skolesekken betytt för barnen i Norge?

– Den kulturelle skolesekken har inneburit att varje elev i grundskolan får tillgång till professionell kultur. Det har betytt och betyder fortfarande enormt mycket. Det innebär att 800 000 barn varje år får möta konst, inom alla genrer. Politiskt sett kan man kalla det en slags kulturrevolution, det som pågår i Norge.

Vad har Den kulturelle skolesekken betytt för den fria professionella scenkonsten i Norge?

– För den fria professionella scenkonsten har Skolesekken varit av stor betydelse. Sedan Scenekunstbruket byggt upp sitt nätverk för förmedling har marknaden för scenkonst ökat enormt i Norge. Fria teatrar har fått så mycket jobb att vi till och med kan få höra klagomål på fortfarande större än utbudet, och många får slita hårt. Utvecklingen har också inneburit att hela förmedlingsapparaten har professionaliserats. All distribution går lättare och lättare, för såväl producenter som arrangörer.

Det finns en svensk diskussion om huruvida skolteater ska vara konstnärlig eller pedagogisk. Hur låter det hos er?

– Det är en pågående diskussion även i Norge. Vi på Scenekunstbruket menar att Skolesekken i första hand är ett konstprojekt. Men när detta väl är sagt

måste vi naturligtvis se till att samarbetet med skolan fungerar, och alla förstår att konsten visas på en arena som är till för utbildning. När vi väljer vilka föreställningar Scenekunstbruket ska förmedla är utgångspunkten alltid själva konstverket och dess kvalitet. Vi utgår aldrig från att föreställningen handlar och ett visst tema som kan passa in i skolans läroplan. Resultatet har blivit att vi i Norge har väldigt lite av det som kan kallas pedagogiska beställningsverk. Och samtidigt har vi noterat att den konstnärliga kvaliteten på scenkonsten har blivit bättre med åren.

Vilken roll har Danse- og teatersentrum (Teatercentrums systemorganisation i Norge)?

– Scenekunstbruket har utvecklats ur Danse- og teatersentrum (DTS). Under de första åren hade DTS en mycket viktig roll för vår utveckling, eftersom DTS hade erfarenheterna och närheten till branschen. Men med tiden blev denna närhet också ett problem, eftersom Scenekunstbruket både väljer ut föreställningar och fördelar vissa produktionsmedel. Det blev allt viktigare att kunna agera helt självständigt. Därför omvandlades vi 2009 till ett bolag, som visserligen ägs av Danse- og teatersentrum men vars verksamhet är helt fristående.

Hur ser du på den svenska utvecklingen?

– Jag följer den svenska utvecklingen och har flera gånger besökt Sverige för att informera om Skolesekken. Jag skulle bli glad om Sverige får ett operativt system som vi kan ha utbyten med. Då skulle den norska skolesekken och Sveriges skapande skola kunna byta föreställningar med varandra. Med en svensk samarbetspart skulle vi också lättare kunna arrangera internationella gästspel. Med den utbyggnad som nu sker av Skapande Skola i Sverige verkar detta inte vara långt borta.

JF

NORSK SCENEKUNSTBRUK

- Norsk scenekunstbruk är den nationella aktören för scenkonst i Den kulturelle skolesekken.
- År 2008 förmedlade Scenekunstbruket 2 649 föreställningar till sammanlagt 243 159 åskådare.
- Den kulturelle skolesekken fick 2009 över 150 miljoner norska kronor från regeringen. Till detta kommer värdet av all den administration och logistik som Norges kommuner och landsting ställer upp med (de statliga pengarna måste oavkortat användas till inköp av konst och kultur).
- Scenekunstbruket är organiserat som ett eget aktiebolag, där Danse- og teatersentrum står som ägare.